

галузі на аудиторних заняттях та у позааудиторній роботі у Школі професійного розвитку та у Центрі психолого-педагогічних студій завдяки використанню низки форм та методів: аналізу моральних дилем, кейс-методу, групових проектів, круглих столів, дебатів. Реалізацію новітніх освітніх технологій формування моральної культури у професійній галузі можна забезпечувати знаково-контекстним та лабораторно-клінічним навчанням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Денищик О. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх юристів / О. І. Денищик // Педагогічний дискурс. – 2008. – Вип. 3. – С. 85–88.
2. Коваль О. Педагогічні умови формування професійно-моральних цінностей магістрантів вищої економічної школи / О. Є. Коваль // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал. – Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка. – 2012. – № 3 (21). – С. 222–229.
3. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. / Кол. авторів: Бартенєва І. О., Богданова І. М. та ін. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, 2002. – 344с.

Коноплицька О.І.

к.філол.н., доцент кафедри документознавства,
інформаційної діяльності та українознавства ЮФ ТНЕУ

МОВНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА ДЕРЖАВНОГО БУДІВНИЦТВА

Кожна мова – це особливий погляд на світ, адже вона конденсує в собі спосіб пізнання та відчуття дійсності її носіями, тобто витворює мовну картину світу («мовосвіт», за Т. Возняком) [11].

Мовна картина світу – це частина загальної картини світу народу, у котрій мовними засобами зафіксовано те, що важливе для цього народу з погляду його буття. Завдяки мовній картині світу кожна людина як член певної мовно-культурної спільноти здобуває й упорядковує знання про світ, котрі визначають її світобачення, ментальність, поведінку.

Опановуючи мовну картину світу, людина стає носієм і творцем певної національної культури. Так, в українській мові існує кілька десятків назв волів (рождко, голубань, халабуда, смалій), у мові ненців – кількадесят назв відтінків снігу (сніг, що падає, називається одним словом, той, що лежить – іншим, а злежаний, цупкий – третім; м'який і пухнастий сніг називається не так, як снігова крупа, заметіль, сніг, що тане тощо). Очевидно, що ці мовні факти потверджують особливості світосприйняття різних народів: українців-рільників, для котрих віл був важливою робочою силою, і ненців-оленярів, котрі мешкають в суворих умовах Півночі і для котрих кількість і стан снігу є дуже важливими.

Плекання мовної різноманітності – це турбота про життєздатність людини, нації, держави. Опікуватися мовним розвитком людства офіційно уповноважено ООН та її спеціалізовану організацію – ЮНЕСКО, важливим напрямком діяльності якої в гуманітарній сфері є визначення принципів мовної політики світу і вироблення рекомендацій щодо викладання мов різних народів світу.

Згідно з висновками експертів ЮНЕСКО, до головних факторів успішного функціонування мов сьогодні належать:

абсолютна кількість мовців (так званий комунікативний потенціал мови);

відношення кількості носіїв мови до загальної кількості населення;
мовна спадкоємність поколінь (демографічний потенціал мови);
ставлення спільноти до власної мови;
зміни в сферах використання мови;
державна та інституційна підтримка мови, мовна політика, зокрема офіційний статус та використання мови в країні;
тип і якість документації (писемних джерел і ресурсів мови, її графічної фіксації);
відповідність мови новим сферам життєдіяльності соціуму та його інформаційному середовищу;
наявність матеріалів для навчання мови та розвитку грамотності.

Очевидно, що оцінювання певної мови за вказаними параметрами може засвідчити її реальний та прогнозований стан, визначити демографічну, економічну, політичну та комунікативну потужність мови (а отже – етносу), окреслити роль мови в суспільстві, допомагає обґрунтувати заходи, необхідні для збереження мови, її розвитку чи відродження, тобто дає уявлення про мовну ситуацію.

Мовна ситуація – це становище, пов'язане зі способом задоволення комунікативних потреб суспільства за допомогою мови (її форм, сукупності мов у межах певної спільноти, громади, держави).

Мовна ситуація можуть бути однокомпонентною (наприклад, в Ісландії, Японії) і багатокомпонентною (в Швейцарії), рівноважною (в Бельгії, де французька й нідерландська мови мають однаковий статус) і нерівноважною (приміром, у багатьох державах Західної Африки місцеві мови мають більшу демографічну потужність, однак за комунікативною потужністю вони поступаються європейським мовам; в Україні, де в діловій сфері, у царині високих технологій українській мові доводиться конкурувати з іноземними), стабільною (коли збалансовані кількісні і якісні аспекти функціонування мови) і нестабільною (становище мови (мов) загрозливе). Мови можуть мати різний престиж (до прикладу, в Пуерто-Ріко іспанська вважається мовою «для дому», а англійська – «для вулиці»). Мовна ситуація в країні зазвичай безпосередньо впливає на рівень фаховості та професійну мобільність ділової людини, зокрема державного службовця.

На продуманий аналіз і зважену оцінку мовної ситуації спирається вибір мовної політики й мовного планування в соціумі.

Мовна політика – це сукупність ідеологічних постулатів та практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток у певному напрямі мовної системи.

Мовна політика виступає одним із тих дієвих заходів, що покликані запобігти руйнуванню мовної й культурної ідентичності, саме в її рамках юридична підтримка національної мови – це не тільки важливий, історично випробований державотворчий чинник, а й потужний інструмент культурного будівництва нації як окремої усвідомленої єдності з відповідною колективною ідентичністю.

Розрізняють жорстку мовну політику (так званий «римський стиль»; крайній її вияв – лінгвоцид, тобто нищення нації шляхом нищення мови нації) та ліберальну.

Принципи мовної політики зазвичай відображені в мовному законодавстві країни.

В Україні нормативно-правову базу в царині мовної політики визначають: Конституція України, Закон УРСР «Про мови в Українській РСР», закони України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин» та «Про національні меншини в Україні».

Важливо, що декларування принципів мовної політики в державі потребує також конкретних механізмів її реалізації (наприклад, для забезпечення повноцінного функціонування української мови в державному управлінні створюються можливості для оволодіння нею державними службовцями і кандидатами на державні посади (діє мережа курсів із відповідним бюджетним забезпеченням, розробляються навчальні програми з української мови для державних службовців тощо).

Ефективне упровадження (імплементация) мовної політики потребує належного менеджменту та створення мовного режиму (відповідні політичні, культурні, функціональні, юридичні та бюджетні рішення). Створення відповідного органу для контролю за дотриманням норм мовного законодавства з чітко визначеними функціями – одне з таких управлінських рішень. Як показує світовий досвід, ці інституції успішно діють у багатьох країнах.

У Казахстані існує Комітет з мовних питань, що разом із Генеральною прокуратурою перевіряє дотримання мовного законодавства державними органами.

У Франції в 1994 р. був прийнятий «Закон про використання французької мови» (так званий «Закон Тубона»), що забороняє необґрунтоване використання іншомовної лексики в публічній й офіційній мові під загрозою значних грошових штрафів (до 10 000 франків, а у випадку повторного порушення – до 20 000). Спеціальні служби стежать за вживанням запозичень у ЗМІ, а для підвищення престижності національної мови вони активно використовують громадську думку.

Прийняття закону про захист французької мови ініціювало обговорення подібних законопроектів і в інших європейських країнах – Німеччині, Румунії, Угорщині, Польщі (у цій державі відповідний закон був прийнятий 22 липня 1999 р.).

У цілому ж європейці сьогодні активно розбудовують спільний європейський дім – ЄС, де «багатомовна демократія» потребує особливо гнучкої та гармонійної мовної політики, заснованої на принципі мультилінгвізму (збереженні мовної різноманітності) та сприянні оволодінню іноземними мовами.

Практична реалізація політики мультилінгвізму в ЄС має певні принципи та правила:

- законодавство та важливі чи цікаві із суспільного погляду документи перекладаються 23 офіційними мовами: англійською, болгарською, грецькою, данською, естонською, ірландською, іспанською, італійською, латиською, литовською, мальтійською, нідерландською, німецькою, польською, португальською, румунською, словацькою, словенською, угорською, фінською, французькою, чеською, шведською;

- інші документи (наприклад, спілкування з національними урядами, рішення, що безпосередньо торкаються окремих індивідів чи груп, кореспонденція) перекладаються тільки тими мовами, яких вимагає ситуація;

- кожна країна-кандидат до моменту приєднання визначає, якою з державних мов відбуватиметься спілкування з інституціями Європейської Спільноти, про що обов'язково вказується в Акті про приєднання;

- відповідальність за імплементацию мовної політики для європеїзації свідомості мешканців країн Європи, для формування їхньої європейської ідентичності покладено на спеціальні служби Єврокомісії (до 2007 року мовними питаннями опікувався Комісар ЄС з освіти, тренінгів, культури та

мультилінгвізму, від 1 січня 2007 року – Комісар ЄС з мультилінгвізму, з 2010 р. – Комісар ЄС з освіти, культури, мультилінгвізму та молоді.

Співпраця країн з ЄС, зокрема України, потребує узгодження питань на рівні зовнішньої та наднаціональної, регіональної мовної політики, збільшення професійно-орієнтованої мовної компетенції та мультилінгвізму фахівців різних сфер.

Таким чином, ефективна мовна політика є інструментом соціального та національного будівництва в сучасному світі, фактором конкурентоздатності держав у глобальному інформаційному просторі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Європейська Хартія регіональних мов або мов меншин [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://conventions.coe.int/treaty/en/Treaties/Word/148.doc> – Назва з екрану: European Charter For Regional Or Minority Languages.
2. Закон Української РСР «Про мови в Українській РСР» [прийнятий на 10-й сесії ВР УРСР 11-го скликання 28 жовтня 1989 р.].
3. Конституція України [ухвалена 28 червня 1996 року].
4. Гінзбург М. Як зробити українську мову державною де-факто? / М. Гінзбург // Дзеркало тижня. – 2004. – № 14 – С. 14.
5. Єрмоленко С. Національна свідомість і виховання української мовної особистості / С. Єрмоленко // Мовознавство: тези та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. – Х. : Око, 1996. – С. 224-229.
6. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація / В. Іванишин, Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 218 с.
7. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір / Л. Масенко. – К. : Вид. дім «КМ Академія»; Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, 2004. – 163 с.
8. Погрібний А. Державна мова як важіль українського державотворення / А. Погрібний // Мовознавство: Доповіді та повідомлення на IV Міжнародному конгресі українців. – К. : Пульсари, 2002. – С. 142-149.
9. Радчук В.Д. Мова в Україні: стан, функції, перспективи / В.Д. Радчук // Мовознавство. 2002. _ 2-3. !. 39-45.
10. Тараненко О.О. Українська мова і сучасна мовна ситуація в Україні / О.О. Тараненко // Мовознавство. 2001. _ 4. !. 3-19.
11. Форманова С.В. Поняття «мовної картини світу» в сучасній українській літературній мові / С.В. Форманова // Мова і культура. – Випуск 3. – Т. II. – К. : Вид. дім Д. Бураго, 2001. – С.182-186.

Корман М. М.

кандидат історичних наук, доцент кафедри психологічних та педагогічних дисциплін ЮФ ТНЕУ

РЕГЛАМЕНТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Культура поведінки людини формується у суспільстві за допомогою певних етичних механізмів. Хоча сьогодні етика як наука набуває все більшої самостійності й незалежності від соціальних структур, етична складова культури пов'язана з усіма сторонами життєдіяльності суспільства й надає їм змісту та спрямованості. Тому етичні норми та принципи є сутнісними і